

Michał Wachowski

Spółeczeństwo obywatelskie jako tło prawnych uregulowań rynku kasyn na przykładzie wybranych państw europejskich

Civil society as a background for casinos market legal regulations based on selected European countries

Wprowadzenie

W poszczególnych państwach inaczej bywa definiowany poziom zaangażowania obywatelskiego w regulacje prawne. Ogólnie można by stwierdzić, że im społeczeństwo jest bardziej obywatelskie, tym jest ono bardziej rozwinięte.

W dzisiejszych czasach branża hazardowa, a w szczególności jej główny sektor – rynek kasyn, jest jednym z najszybciej rozwijających się rynków, a jednocześnie jednym z najlepiej radzących sobie z powszechnym kryzysem ekonomicznym. Tendencję tę można zauważyć na całym świecie – od Stanów Zjednoczonych, poprzez Europę, aż do Chin. Jednocześnie zmienia się sposób postrzegania ośrodków kasynowych wśród społeczeństwa. Coraz większą rolę w wyborze formy zagospodarowania czasu wolnego pełnią tam usługi okołohazardowe (mimo, że wciąż usługi hazardowe przynoszą większość dochodów), a przedsiębiorstwa na tym rynku stają się coraz bardziej uniwersalne, w swojej ofercie posiadając coraz szerszy wachlarz dóbr i usług.

Tym bardziej dziwne jest, że na tym rynku występuje mnogość uregulowań prawnych, które różnią się nie tylko w zależności od badanego państwa, ale często również w zależności od samego okręgu zainteresowań (województwa, stanu). Wszystko to składa się na konieczność dogłębnej analizy istniejących modeli finansowania budżetu za pomocą branży hazardowej.

Głównym celem niniejszego artykułu jest charakterystyka modeli uregulowania prawnego rynku kasyn w wybranych państwach Unii Europejskiej oraz w Rosji, a następnie zobrazowania ich jako niosących korzyści lub powodujących koszty dla społeczeństwa obywatelskiego. Opracowanie obejmuje stan obecny, aczkolwiek niezbędne w jego ukazaniu, a także zobrazowania kierunków, dynamiki zmian oraz porównań było sięgnięcie do okresów wcześniejszych.

1. Społeczeństwo obywatelskie – geneza i przegląd definicji

Rozważania nad społeczeństwem obywatelskim nie powinny poprzedzać przyjrzenia się bliżej etymologii samych słów obywatelstwo oraz społeczeństwo. I tak frazę obywatelstwo autorzy Małej Encyklopedii Powszechnej definiują jako „przynależność państwowa jednostki, łącząca się z określonymi uprawnieniami i obowiązkami”¹. R. Tokarczyk zaznacza, iż ogólne pojęcie obywatelstwa zawiera tak uprawnienia i obowiązki państwa wobec obywatela, jak i uprawnienia oraz obowiązki obywatela wobec państwa². Natomiast termin społeczeństwo w Małej Encyklopedii Powszechnej zdefiniowany jest jako „zbiorowość terytorialna złożona z wielu grup, klas, warstw społecznych pozostających ze sobą w zależności kształtującej się w procesie historycznym; forma życia zbiorowego, która wytwarza wartości kulturowe, wzory zachowania i normy działania wspólne dla wielu zbiorowości terytorialnych, która je scala na gruncie pewnego typu kultury, np. na gruncie cywilizacji technologicznej”³.

Za początki terminu społeczeństwa obywatelskiego należy uznać jego związki z pojęciem państwa, z którym było utożsamiane w starożytności (w Grecji z polis, w Rzymie z Res publica). Arystoteles za polityczną wspólnotę rozumie wyjątkową formę życia zbiorowego, jednorodną formę organizacji z określonym systemem wartości, które wywodzą się ze wspólnych zwyczajów. Wspólnota obywatelska jest właściwością człowieka odróżniającą go od innych żyjących stworzeń, gdyż to właśnie człowiek jako jedyny ma zdolność rozróżniania dobra i zła, sprawiedliwości oraz niesprawiedliwości. Człowiek jest istotą rozumną, której działanie wyznaczone jest pojęciem celu, a tym jest zmierzanie do życia

¹ Mała Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1997, s. 733.

² R. Tokarczyk, *Doktrynalne podstawy społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] *Demokracja, liberalizm, społeczeństwo obywatelskie. Doktryna i myśl polityczna*, red. W. Kaute, Katowice 2004, s. 17.

³ Mała Encyklopedia Powszechna, dz. cyt., s. 992.

w grupie, gdyż umożliwia ona pogłębianie rozwoju tak indywidualnego, jak i zbiorowego. Państwo zaś stanowi najwyższą formę zorganizowania się ludzi w zbiorowość⁴. E. Shils za społeczeństwo obywatelskie uważa „społeczeństwo pluralistyczne, w którym autonomia konstytuujących je jednostek, zbiorowości i warstw ograniczana jest za sprawą uznania przez poszczególnych obywateli ich zobowiązań wobec społeczeństwa jako całości, wobec właściwych mu centralnych organów i praw”⁵. P. Grabowiec definiuje społeczeństwo obywatelskie jako „system organizacji społeczeństwa złożony ze związków publicznych (a dzięki zakorzenieniu w systemie prawnym – związków publiczno-prawnych), sprzyjających maksymalizacji partycypacji obywateli we władzy. Dzięki tym związkom powstają warunki do przekształcenia biernych postaw obywatelskich w postawy czynne, zaangażowane”⁶. Autor słusznie dodaje, że w celu badania problemów społeczeństwa obywatelskiego wypada określić jakie zachowania, postawy i wartości powinien prezentować podmiot tego społeczeństwa – obywatel. Działanie obywatelskie bowiem to wymóg życia społecznego nie tylko w sferach nieinstytucjonalnych, ale również oczekiwanie wobec tych, którzy instytucjonalne role realizują⁷. M. Grabowska dodaje, iż społeczeństwo obywatelskie znajduje się poza mechanizmami rynku czy strukturami państwa, poza sferą jego bezpośredniego działania. Za społeczeństwo obywatelskie rozumie się więc „pewien rodzaj wolnej społecznej przestrzeni, w której mogą się formować – i formują się, funkcjonują i komunikują – grupy i stowarzyszenia oraz jednostki jako równoprawne podmioty. Przestrzeń tę chronią prawa, instytucje, a także media, co ułatwia organizowanie się i komunikowanie”⁸. J. Wiśniewski oraz K. Żodź zaznaczają, że współcześnie trudno jest skonstruować jeden, uniwersalny model społeczeństwa obywatelskiego pasujący do wszystkich koncepcji demokracji oraz istniejących realnie społeczeństw⁹.

W zależności od badanego państwa społeczeństwo obywatelskie przejawiać będzie różne cechy oraz funkcje. Zawsze jednak obywatelstwo będzie jedną z form relacji człowieka z państwem, być może najważniejszą. Ciągłe bowiem

⁴ J. Wiśniewski, K. Żodź, *Społeczeństwo obywatelskie a społeczeństwo Unii Europejskiej*, [w:] *Unia Europejska a społeczeństwo obywatelskie*, red. R. Paradowski, Poznań 2005, s. 39-40.

⁵ E. Shils, *Co to jest społeczeństwo obywatelskie?*, [w:] *Europa i społeczeństwo obywatelskie. Rozmowy w Castel Gandolfo*, red. K. Michalski, Kraków 1994, s. 17.

⁶ P. Grabowiec, *Osoba ludzka – obywatel jako podmiot społeczeństwa obywatelskiego w koncepcji Feliksa Konecznego* [w:] *Społeczeństwo obywatelskie*, W. Bokajło, K. Dziubka, Wrocław 2001, s. 131-133.

⁷ E. Balawajder, *Społeczeństwo obywatelskie*, Lublin 2007, s. 7.

⁸ M. Grabowska, *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012*, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2012, s. 5-7.

⁹ J. Wiśniewski, K. Żodź, dz. cyt., s. 45-48.

jednym z najważniejszych kontekstów, w jakich pojawia się społeczeństwo obywatelskie, jest przeciwstawianie go państwu.

2. Kasyna jako sposób zagospodarowania czasu wolnego w społeczeństwach obywatelskich

Przed rozpoczęciem opisywania kasyn jako sposobów zagospodarowania czasu wolnego w społeczeństwach obywatelskich oraz, a może przede wszystkim, modeli uregulowań prawnych funkcjonowania kasyn wypada przyjrzeć się i wyprowadzić definicję samego pojęcia kasyno. I tak według polskiego prawa kasyno gry jest traktowane jako „wydzielone miejsce, w którym prowadzi się gry cylindryczne, gry w karty, gry w kości lub gry na automatach, na podstawie zatwierdzonego regulaminu, przy czym minimalna łączna liczba urządzanych gier cylindrycznych i gier w karty wynosi 4, a liczba zainstalowanych automatów wynosi od 5 do 70 sztuk”¹⁰. Wielki Słownik Wyrazów Obcych i Trudnych definiuje kasyno jako „lokal, który jest miejscem gier hazardowych; rodzaj klubu, będącego miejscem zebrań, posiłków i zabaw”¹¹.

Przyjęcie jednej z powyższych definicji w niniejszym opracowaniu, a w szczególności definicji stosowanej przez polskie akty prawne, mogłoby jednak być mylące gdyż zaliczyłoby do kasyn wszelkiego typu salony gier i podobne nie kasynowe miejsca, które oferują usługi hazardowe (dla przykładu w Finlandii mogłoby tak zostać potraktowany zwykły punkt sprzedaży kebabu). Dlatego na potrzeby niniejszego opracowania, na podstawie definicji istniejących w literaturze, proponuje się własną definicję tego pojęcia, zgodnie z którą resort kasynowy jest budynkiem (budynkami) przeznaczonym do uprawiania legalnego hazardu, który obejmuje co najmniej 20 maszyn wrzutowych oraz dwie gry stołowe, który oferuje przynajmniej dwie usługi okołohazardowe (na przykład posiada bar, restaurację, kantor, hotel, itd.).

Hazard jest bardzo interesującym przykładem na zrzeszanie się obywateli w grupy w celu, po pierwsze wspólnemu oddawaniu się czynności „gry”, a po drugie w celu przeciwstawiania się władzy. Z jakiegoś powodu hazard natrafił bowiem na trudności z prawem dużo większe niż inne – wydawać by się mogło – bardziej niebezpieczne nałogi jak alkohol, papierosy czy narkotyki.

¹⁰ Ustawa z 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2009 Nr 201, poz. 1540 z późn. zm.).

¹¹ A. Markowski, R. Pawelec, *Wielki Słownik Wyrazów Obcych i Trudnych*, Kraków 2001, s. 369.

I tak dziś zwane usługami hazardowymi, a niegdysiejsze zwyczajne gry hazardowe powstały równolegle na całym świecie we wszystkich starożytnych cywilizacjach. O wartościowe rzeczy i niewolników grano w Chinach już około 2300 lat p.n.e., w Tebach około 1500 lat p.n.e. Dowody na gry hazardowe są w inskrypcjach na piramidzie Cheopsa i w Biblii (rzymscy żołnierze grali o szaty konającego na krzyżu Chrystusa). Również w Azji wymyślono najpopularniejsze narzędzia do usług hazardowych jakimi są na pewno kości, karty czy kloki¹².

Mimo tak rozbudowanych korzeni hazard przez cały okres istnienia napotykał problemy z regulacjami prawnymi. Niezależnie od kultury i doświadczeń urzędnicy starali się regulować lub, a w zasadzie raczej, zakazywać usług hazardowych. Prawa hazardowe stały się jednymi z najczęściej zmienianych praw na świecie. Szczególnie, że w przeciwieństwie do innych popularnych nałogów w usługach hazardowych państwo ma możliwość oferowania identycznych usług po identycznych cenach. Nielegalny alkohol sprowadzony z zagranicy bez akcyzy zawsze będzie się różnił od legalnego. Różnił pozytywnie (tańsza cena) i negatywnie (może być niebezpieczny), ale zawsze wybór pozostawi konsumentom. Natomiast nielegalny ośrodek hazardowy oferujący ruletkę zawsze może oferować ją po takiej samej cenie jak państwo, ponieważ cenę w usługach hazardowych wyznacza matematyka. Główna usługa oferowana przez resorty kasynowe konsumentom, czyli usługa gier hazardowych, jest właściwie w pełni substytucyjna i homogeniczna.

3. Prawne uregulowania funkcjonowania kasyn w wybranych państwach europejskich

Intensywny rozwój rynku kasyn na świecie spowodował powstanie wielu, często bardzo różnych, modeli uregulowań prawnych. Co więcej zdarza się, że nie tylko dane państwo reguluje rynek kasyn, ale pozwala na to swoim poszczególnym okręgom (stanom, landom, województwom). Sytuacja taka utrudnia zaspokajanie indywidualnych i zbiorowych potrzeb społeczeństw w szybko przecież globalizującym się świecie.

Różnorodność legislacyjna, w zależności od państwa i/lub stanu czy regionu dotyczy zarówno warunków ogólnych prowadzenia kasyn (czy i w jakich obszarach obiekty kasynowe mogą powstawać, ile ich może powstać, itp.), jak i warunków szczegółowych (kto może być klientem kasyn, jakie usługi i produkty mogą być

¹² J. McManus, *Wynalezienie kart do gry, czyli zmarznięty szaman i konkubiny wynalazku*, „CardPlayerPolska” (2007), nr 4, s. 64-67.

oferowane konsumentom, ile środków pieniężnych można przeznaczyć na grę, maksymalne i minimalne limity, itp.). W związku z tak wielką różnorodnością przepisów prawnych dotyczących resortów kasynowych, a także ograniczonymi ramami niniejszego opracowania nie sposób w tym miejscu dokonać szczegółowej charakterystyki rynków kasyn w Europie. Dlatego też zostanie dokonany krótki opis możliwości (lub jej braku) konsumpcji usług w kasynach na rynkach w przykładowych państwach europejskich (w Polsce, w Niemczech oraz w Federacji Rosyjskiej).

3.1. Polska

Rynek kasyn w Polsce jest mocno niestabilnym rynkiem i podlega często zmienianym regulacjom prawnym. Wynika to między innymi z bardzo niestabilnej sytuacji politycznej, jeszcze nie dawno ciężko było znaleźć partię, która wygrałaby wybory dwa razy z rzędu. Udało się to po raz pierwszy w 2011 r., ale poprzednie wybory były przyspieszone, więc niekoniecznie można je brać pod uwagę. Z tego względu rynek kasyn w Polsce podlega ciągłym zmianom, z których ostatnia miała miejsce 1 stycznia 2010 r.. Zmiany następują zarówno w odniesieniu do miejsc, w których kasyna mogą powstawać, jak i samych regulacji dotyczących usług hazardowych (jakie usługi można oferować, ile usług można oferować, komu można oferować usługi)¹³.

W Polsce działają aktywnie obecnie 24 ośrodki kasynowe zlokalizowane w dziesięciu województwach. Polskie prawo uniemożliwia powstanie tzw. Ośrodków hazardu na wzór Las Vegas czy Macau, ponieważ ustawa określa maksymalną liczbę kasyn na danym terenie. I tak kasyna gry mogą być lokalizowane w miejscowościach liczących do 250000 mieszkańców – 1 kasyno. Na każde kolejne rozpoczęte 250000 mieszkańców liczbę dozwolonych kasyn gry zwiększa się o jeden. Natomiast łączna liczba kasyn gry w województwie nie może być wyższa niż 1 kasyno na każde pełne 650000 mieszkańców województwa¹⁴. Jak wspomniano wyklucza to jakąkolwiek politykę hazardowo-turystyczną, gdyż tylko w Warszawie mogłoby powstać 6 kasyn. Drugi w kolejności byłby Kraków i tutaj mogłoby powstać tylko trzy kasyna¹⁵.

¹³ Ustawa z 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych. (Dz.U. z 2009 nr 201, poz. 1540 z późn. zm.).

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2011 r.*, Warszawa 2011.

Polska jest również jednym z niewielu krajów, który reguluje jakie usługi hazardowe mogą być oferowane w resortach kasynowych. I tak wśród usług dostępnych nie znalazły się między innymi baccarat czy poker na pieniądze – czyli dwie bardzo dochodowe gry dostępne na całym świecie¹⁶.

Interesująca jest również zgodność wspomnianej ustawy z prawem europejskim. W 2012 r. Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał bowiem ustawę hazardową za sprzeczną z prawem unijnym i skierował sprawy do rozpatrywania przez polskie sądy, a te rozpoczęły już wydawanie wyroków, w większości niekorzystnych dla polskiego państwa. Sytuacja dotyczy głównie automatów o niskich wygranych usytuowanych poza kasynami, ale jeśli okaże się, że ustawa „nie istnieje” to wpłynie to również na sytuację kasyn. Oznaczałoby to, że w tej chwili nie istnieją żadne przepisy regulujące usługi hazardowe w Polsce¹⁷.

3.2. Federacja Rosyjska

Analiza rynku kasyn na terenie Rosji musi zostać rozpoczęta od dwóch przełomowych dat: 29 grudnia 2006 r., kiedy władza przyjęła ustawę nr 244 o regulacji państwowych działań do organizowania i prowadzenia gier losowych oraz 1 lipca 2009 r. kiedy ustawa ta zaczęła prawnie obowiązywać.

Zanim wprowadzona tę ustawę Rosja była jednym z większych dostępnych rynków hazardu, a w szczególności kasyn nie tylko w samej Europie, ale na świecie. W samej Moskwie w 2005 r. operowało 58 kasyn, 2 000 pokoiów gier i około 70 000 automatów wrzutowych¹⁸. Jeszcze w czerwcu 2009 r. w każdym, nawet małym mieście obwodowym działało kilkanaście kasyn. W co drugim domu przy głównych ulicach była sala z automatami do gry¹⁹. Ustawa ta miała zapobiegać uzależnieniom od hazardu, a także pobudzić rozwój prowincji i wyprowadzić te usługi do prowincjonalnych rezerwatów na wzór pomysłów sprawdzonych w Stanach Zjednoczonych oraz Chinach. Kasyna te w przyszłości zamierzano połączyć z kurortami turystycznymi²⁰.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ K. Galimski, J. Piński, *Afera hazardowa 2.0*, „Uważam rze” (2013), nr 27, s. 6-10.

¹⁸ P. Finn: *Gambling Industry Explodes In Russia*, “Washington Post Foreign Service”, 26.06.2005, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/06/25/AR2005062501035.html>, [12 marca 2015].

¹⁹ W. Radziwinowicz: *Bat na hazard w Rosji*, „Gazeta Wyborcza”, 01.07.2009, http://wyborcza.pl/1,86738,6775562,Bat_na_hazard_w_Rosji.html, [12 marca 2015].

²⁰ R. Cheda: *Hazard na zsyłce*, „Polityka”, 02.12.2009, <http://www.polityka.pl/swiat/analizy/1500973,1,rosja-walczy-z-hazardem.read>, [12 marca 2015].

Wejście w życie ustawy ograniczyło legalną działalność kasyn na terenie Rosji do czterech stref hazardu²¹:

- Yantarny (Kaliningrad Oblast),
- Azov-City (Krasnodar Krai),
- Sibirskaya moneta (Altai Krai),
- Primorsky Krai (Vladivostok).

Z powyższych powodów analiza rynku kasyn na terenie Rosji powinna dotyczyć przyszłości. Pierwsze kasyno zbudowane wg założeń nowej ustawy zostało otwarte 30 stycznia 2010 r. w Azov City. Kasyno Oracle oferuje konsumentom około 300 automatów, 10 gier stołowych oraz szereg usług i produktów około-hazardowych. Drugim resortem kasynowym otwartym w tej strefie było kasyno Shambala²².

Rynek kasyn na terytorium Rosji przechodzi aktualnie znaczące zmiany. Kasyna są przenoszone z głównych miast w regiony prowincjonalne, które docelowo będą regionami popularnymi turystycznie. Dotychczasowa mała liczba kasyn, które powstały po wprowadzeniu w życie ustawy „o regulacji państwowych działań do organizowania i prowadzenia gier losowych i zmieniające niektóre akty prawodawcze Federacji Rosyjskiej” wiąże się z krótkim okresem czasu od wprowadzenia prawa, brakiem gwarancji inwestorów dotyczących przyszłych regulacji, a także słabo rozwiniętą infrastrukturą w czterech regionach dopuszczających obecnie legalną działalność kasyn.

3.3. Niemcy

Państwo niemieckie nie zapewnia żadnego jednolitego aktu prawnego regulującego działanie kasyn. Ponadto nie istnieje również żaden akt regulujący inne usługi hazardowe poza kasynami. Ramy prawne dotyczące hazardu w Niemczech są rozproszone na okręgi. Każdy z 16 niemieckich Landów może, a nawet musi, zatwierdzić swoje regulacje dotyczące lokalizacji, podatków, reklamy, ochrony konsumentów, czy struktury właścicielskiej kasyn²³.

²¹ Ustawa federalna z 29 grudnia 2006 r. nr 244-FZ „O regulacji państwowych działań do organizowania i prowadzenia gier losowych i zmieniające niektóre akty prawodawcze Federacji Rosyjskiej”, oryg.: Федеральный закон Российской Федерации от 29 декабря 2006 г. N 244-ФЗ О государственном регулировании деятельности по организации и проведению азартных игр и о внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации

²² *Russia's first legal casino opens in Azov City*, „RT”, 31.01.2010, <http://www.rt.com/news/first-casino-open-russia/>, [12 marca 2015].

²³ *Market overview. The 2011 Global Gaming Bulletin*, Ernst & Young 2011, s. 34-37.

Ramy niniejszego opracowania są zbyt ograniczone, aby opisać wszystkie szesnaście regulacji prawnych dotyczących kasyn naziemnych w Niemczech. Wykazane jednak zostało, iż Niemcy są jednym z tych krajów, w których prawo w jednym okręgu może się drastycznie różnić od prawa obowiązującego kilka kilometrów dalej. I tak jak na przykład Land Schleswig Holstein nie przystąpił do niedawno uchwalonej ustawy Interstate Treaty on Gambling 2012²⁴.

W Niemczech działa obecnie 80 legalnych kasyn naziemnych. Posiadają one około 6% całego rynku hazardowego i zaledwie 3,5% rynku maszyn wrzutowych. Spowodowane jest to bardzo liberalnym prawem hazardowym dopuszczającym umieszczanie maszyn wrzutowych w arkadach i barach²⁵.

4. Podsumowanie

We współczesnej gospodarce czas wolny jest kategorią, która spełnia istotne funkcje w życiu jednostek, zbiorów jednostek oraz całych społeczeństw. Obecnie prawo do czasu wolnego, traktowanego jako przeciwieństwo czasu pracy, ma każdy. Ponieważ działania ludzkie w czasie wolnym są związane z zaspakajaniem swoich potrzeb, a te utożsamiać należy konsumpcją dóbr i usług, przyjmuje się, iż czas wolny i konsumpcja nieustannie się przenikają. Można stwierdzić, że większość działań podejmowanych w czasie wolnym, to konsumpcja.

Za początku deskrypcji społeczeństwa obywatelskiego należy uznać czasy starożytne i jego utożsamianie z instytucją państwa jako całości. Ciągłe za najważniejszy aspekt społeczeństwa obywatelskiego uznawane jest przeciwdziałanie obywateli państwu i jak największe ich partycypowanie we władzy. Sytuacja ta jest bardzo dobrze widoczna na przykładzie rynku kasyn, gdzie ludzie łączą się w zbiorowości zarówno aby wspólnie gospodarować czasem wolnym w kasynach, jak i aby lobbować na rzecz zmiany regulacji prawnej rynku kasyn.

Ośrodki kasynowe w ostatnich latach podlegają nieustannemu rozwojowi i ekspansji. Wiąże się to z odejściem od usługi hazardowej jako głównej, a zarazem z coraz większym naciskiem na usługi okołohazardowe, które służą zaspokajaniu wielu potrzeb konsumenta. Przedstawiciele kasyn w wywiadach twierdzą, że są oni w stanie zaspokoić prawie każdą potrzebę konsumentów, w związku z czym dla gospodarstwa domowego wyprawa do kasyna staje się swoistym zaspokojeniem wielu potrzeb jednocześnie.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

Władze państwowe poszczególnych państw europejskich różnie podchodzą do problemu hazardu. Niektóre z nich idą drogą stopniowej liberalizacji prawa do prowadzenia kasyn, z roku na rok kolejne kraje otwierają się na działalność kasynową. W innych zostały wydzielone specjalne regiony administracyjne na wzór pozaeuropejski, w których dozwolone jest otwieranie kasyn. Jeszcze inne kraje obrały drogę odwrotną i stopniowo ograniczają działalność kasyn zmierzając do całkowitego zakazu. Wybór optymalnego modelu wykracza jednak poza ramy niniejszej pracy.

Bibliografia

Akty prawne:

- Ustawa federalna z 29 grudnia 2006 r. nr 244-FZ „O regulacji państwowych działań do organizowania i prowadzenia gier losowych i zmieniająca niektóre akty prawodawcze Federacji Rosyjskiej”, oryg.: Федеральный закон Российской Федерации от 29 декабря 2006 г. N 244-ФЗ О государственном регулировании деятельности по организации и проведению азартных игр и о внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации
- Ustawa z 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych. (Dz.U. z 2009 nr 201, poz. 1540 z późn. zm.).

Literatura:

- Balawajder E., *Spółczesność obywatelskie*, Lublin 2007.
- Brzozowski T., *Spółczesność informacyjne a gospodarowanie czasem wolnym. Etyczne konsekwencje desakralizacji życia społecznego*, [w:] red. Z. Ziolo, T. Rachwał, *Rola przedsiębiorczości w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa - Kraków 2009.
- Galimski K., Piński J., *Afera hazardowa 2.0, „Uważam rze”* (2013), nr 27.
- Główny Urząd Statystyczny, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2011 r.*, Warszawa 2011.
- Grabowiec P., *Osoba ludzka – obywatel jako podmiot społeczeństwa obywatelskiego w koncepcji Feliksa Koniecznego* [w:] W. Bokajło, K. Dziubka: *Spółczesność obywatelskie*, Wrocław 2001.
- Grabowska M., *Spółczesność obywatelskie w Polsce A.D. 2012*, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa 2012.
- Greenlees E. M., *Casino Accounting And Financial Management*, University of Nevada Press 1988.
- Mała Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1997.
- Market overview. The 2011 Global Gaming Bulletin*, Ernst & Young 2011.

- Markowski A., Pawelec R., *Wielki Słownik Wyrazów Obcych i Trudnych*, Kraków 2001.
- McManus J., *Wynalezienie kart do gry, czyli zmarznięty szaman I konkubiny wynalazku*, „CardPlayerPolska” (2007), nr 4.
- Musiał G. (red), *Wybrane problemy koniunktury, wzrostu gospodarczego oraz konkurencji w teorii i praktyce*, Katowice 2012.
- Musiał G., Żelazny R. (red), *Przegląd wybranych zagadnień rozwoju ekonomiczno-społecznego*, Katowice 2011.
- Shils E., *Co to jest społeczeństwo obywatelskie?*, [w:] red. K. Michalski: *Europa i społeczeństwo obywatelskie. Rozmowy w Castel Gandolfo*, Kraków 1994.
- Tokarczyk R., *Doktrynalne podstawy społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] red. W. Kaute, *Demokracja, liberalizm, społeczeństwo obywatelskie. Doktryna i myśl polityczna*, Katowice 2004.
- Wiśniewski J., Żoźd K., *Społeczeństwo obywatelskie a społeczeństwo Unii Europejskiej*, [w:] red. R. Paradowski: *Unia Europejska a społeczeństwo obywatelskie*, Poznań 2005

Netografia:

- Cheda R., *Hazard na zsyłce*, „Polityka”, 02.12.2009, <http://www.polityka.pl/swiat/analizy/1500973,1,rosja-walczy-z-hazardem.read>, [12 marca 2015].
- Finn P., *Gambling Industry Explodes In Russia*, “Washington Post Foreign Service”, 26.06.2005, http://www.washingtonpost.com/wp_dyn/content/article/2005/06/25/AR2005062501035.html, [12 marca 2015]
- Online Etymology Dictionary*, <http://www.etymonline.com/index.php?term=casino>, [12 marca 2015].
- Radziwinowicz W.: *Bat na hazard w Rosji*, „Gazeta Wyborcza”, 01.07.2009, http://wyborcza.pl/1,86738,6775562,Bat_na_hazard_w_Rosji.html, [12 marca 2015].
- Russia's first legal casino opens in Azov City*, “RT”, 31.01.2010, <http://www.rt.com/news/first-casino-open-russia/>, [12 marca 2015].

Streszczenie

W dzisiejszych czasach branża hazardowa, a w szczególności jej najszerzy i najstarszy legalny segment – rynek kasyn, jest jedną z najszybciej rozwijających się branż. Jednocześnie jej elementy są jednymi z najlepiej radzącymi sobie z powszechnym i popularnym ostatnimi latami kryzysem ekonomicznym. Tendencję tę można zauważyć na całym świecie – od Stanów Zjednoczonych, poprzez Europę, aż do Chin. Korzyści, a przede wszystkim zagrożenia, wynikające z wyjątkowo szybkiego rozwoju rynku, spowodowały konieczność stworzenia modeli uregulowań prawnych. Wielka różnorodność takich modeli (zarówno w skali makro – odmienne modele w różnych państwach, jak i mikro – różne formy w ramach regionów jednego kraju) niesie ze sobą natomiast konieczność ich porównywania, a także próby klasyfikacji aby można było wyodrębnić

te, których wpływ na rozwój regionu oraz społeczeństwo jest jak najbardziej korzystny. Opracowanie obejmuje stan obecny, aczkolwiek niezbędne w jego ukazaniu, a także zobrazowania kierunków, dynamiki zmian oraz porównań było sięgnięcie do okresów wcześniejszych.

SŁOWA KLUCZOWE: społeczeństwo obywatelskie, konsumpcja, branża hazardowa, gospodarstwa domowe, czas wolny

KLASYFIKACJA JEL: D12, E60, F23

Summary

Nowadays gambling industry, and in particular its widest and oldest legal segment - casinos market is one of the fastest growing industries. At the same time it deals in the best way with currently common economic crisis. This trend can be seen all over the world - from the United States, through Europe, to even China. Benefits of this extremely rapid development of the casinos market made it necessary to create a model of law regulation. Great variety of such models (both at the macro level - different models in different countries, as well as micro - different forms in the regions of one country) involves the need of comparison, as well as attempts to classify them. Also important should be describing its influence on the development of the region and society. The study covers the current situation, but it was necessary, in order to show the trends, dynamics change, and comparisons, to describe earlier periods as well.

KEY WORDS: consumption, gambling market, households, leisure, civil society

JEL CLASSIFICATION: D12, E60, F23

Autor

Mgr Michał Wachowski – absolwent studium doktoranckiego na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Pisze pracę doktorską pod kierunkiem Prof. UE dr hab. Grażyny Musiał w Samodzielnym Zakładzie Teorii i Metodologii Ekonomii w Katowicach. Zainteresowań naukowe: problematyka i przeobrażenia zachodzące we współczesnej konsumpcji; problematyka zagospodarowania czasu wolnego; wzrost i rozwój gospodarczo-społeczny oraz szeroko pojęta branża hazardowa, email: jmwahi@gmail.com